

2008 Küresel Krizinin Avrasya Ülkelerinin Ekonomileri Üzerindeki Etkileri

Bilal Özer, Okan Üniversitesi
Alper Karaağaç, Okan Üniversitesi
İsmail Önden, Okan Üniversitesi

Abstract

The Effects Of 2008 Global Crisis On Eurasian Countries' Economies

With the ongoing technological progress new transportation and communication channels have emerged, and interactions between people and therefore states has increased significantly. As a consequence of this development the concept of globalization, meaning the disappearance of the boundaries between states, has arisen. Thus the process of integration between the economies of states has started, which increased the dependency and interaction of the state economies. Hence, an economics crisis appearing in a particular state effects all of the countries integrated to this integrated system.

In this study it is aimed to research that in what degree the Eurasian economies are integrated to the world economy, and affected from the recent economic crisis. The changes of the growth rates of the economies of Eurasian states during the crisis have been considered in order to employ them in the analysis of these affects. Moreover, by considering the basic economic indicators of those states such as unemployment rate, consumer price index, budget deficit, current deficit, it is aimed that to reach a general view of those states economic positions.

JEL code: F20

1 Giriş

Ülkeler arasındaki etkileşim, gelişen, çeşitlenen ulaşım ve iletişim kanalları (Fischer, 2003a) sayesinde geçmişle karşılaştırıldığında çok önemli derecede artış göstermiştir. Bu etkileşim her geçen gün yeni ekonomilerin dünyaya entegre olması (Reich, 1998) ile daha da artmaktadır. Böylece ülkeler arasındaki ticari, kültürel ve sosyal sınırlar kalkmaktadır (Fischer, 2003b). Buna bağlı olarak küreselleşme adı verilen, ülkelerin ekonomik yönden birbirlerine bağımlı oldukları bütünleşik bir sistem ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin sonucu olarak, bu sistemin içindeki bir ülkede yaşanan krizin bu sisteme entegre olan tüm ülkeleri etkileyeceği öngörülebilir (Eğilmez, 2009).

Çalışma, 2008 küresel krizinin Avrasya ülkelerinin ekonomilerini ne derecede etkilediğinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda seçilmiş olan ülke ekonomilerinin gayri safi yurtiçi hasıla, tüketici fiyatları, ithalat – ihracat, doğrudan yabancı yatırımı, cari açık, toplam dış borç verilerinin kriz öncesi, süreci ve sonrasındaki değişimlerini tespit etmek, bu değişimleri analiz ederek krizin ülke ekonomilerine ne şekilde etki ettiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu analizler sonucu, seçilen Avrasya ülkelerinin ekonomilerinin dünya ekonomileriyle ne derecede bağımlılık gösterdiği tespit edilmeye çalışılmıştır.

2 Metodoloji

Çalışma belli ekonomik göstergeler baz alınarak 2008 küresel krizinin Avrasya ülkelerini ne şekilde etkilediğinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Buradan hareketle Avrasya ülkelerinin küreselleşme denilen bütünleşik sisteme ne derece bağlı olduklarının, dünyanın bir ucunda yaşanan bir krizin bu ülkeler üzerinde ne kadar etkili olabileceğinin bulunması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda analiz edilecek ülkeler, bu ülkelere ait belli ekonomik göstergeler seçilmiş ve bu yönde veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

3 Veri

Coğrafi, jeopolitik ve yeraltı kaynakları bakımından ele alınan Rusya, Ukrayna, Belarus, Moldova, Kazakistan, ve Azerbaycan'ın gayri safi yurtiçi hasıla, tüketici fiyatları, ithalat – ihracat, doğrudan yabancı yatırımı, toplam dış borç, cari açık oranlarında 2008 küresel krizi öncesi, süreci ve sonrasında yaşanan değişimleri yansıtan veriler göz önüne alınarak veri toplanmıştır.

3.1 Veri Toplama

Veri toplama sürecinde 2008 küresel krizinin öncesi, süreci ve sonrasını içeren 2007, 2008, 2009 yıllarına ait veriler Dünya Bankası ve IMF gibi güvenilir kurumların internet sitelerinden elde edilmiştir.

3.2 Veri Analizi

Araştırma kapsamında değerlendirilecek olan ülkelerin ekonomik durumlarını gösteren verilerin 2007, 2008, 2009 yıllarındaki değişim oranları araştırılmış ve aşağıdaki tablo (Tablo 1) oluşturulmuştur.

| | | Rusya | Ukrayna | Kazakistan | Moldova | Azerbaycan | Belarus |
|--|------|-------|---------|------------|---------|------------|---------|
| GSYH Değişimi (Yıllık % değişimi) | 2007 | 8,1 | 7,9 | 8,9 | 3 | 25 | 8,6 |
| | 2008 | 5,6 | 2,1 | 3,2 | 7,8 | 10,8 | 10 |
| | 2009 | -7,9 | -15,1 | 1,2 | -6,5 | 9,3 | 0,2 |
| Tüketici Fiyatları (Yıllık % değişimi) | 2007 | 11,9 | 16,6 | 18,8 | 13,1 | 19,5 | 12,1 |
| | 2008 | 13,3 | 22,3 | 9,5 | 7,3 | 15,4 | 13,3 |
| | 2009 | 8,8 | 12,3 | 6,2 | 0,4 | 0,9 | 10,1 |
| İhracat (Yıllık % değişimi) | 2007 | 16,8 | 27,4 | 24,7 | 30,9 | 61,4 | 24,2 |
| | 2008 | 33,1 | 33,8 | 48,9 | 24,3 | 42,7 | 34,2 |
| | 2009 | -35,7 | -36,6 | -38,9 | -19,3 | -28,8 | -33,1 |
| İthalat (Yıllık % değişimi) | 2007 | 36 | 35,4 | 37,9 | 37,5 | 15,9 | 28,1 |
| | 2008 | 30,6 | 38,5 | 15,6 | 32,1 | 21,7 | 36,9 |
| | 2009 | -34,3 | -43,7 | -25,2 | -30,1 | -13,6 | -27,2 |
| Doğrudan Yabancı Yatırımı (Yıllık % değişimi) | 2007 | | 6,5 | 8 | 131,3 | -15,4 | 404,2 |
| | 2008 | | 5,5 | 14,8 | 32,3 | -1,2 | 21,4 |
| | 2009 | | 4 | 9,5 | -88,5 | 0,3 | -15,7 |
| Cari Açık (GSYH'a oranı - %) | 2007 | -7,6 | 0,7 | 4,3 | 14,3 | 27,3 | 6,1 |
| | 2008 | -7,8 | 3,2 | -7,8 | 15,5 | 35,5 | 7,8 |
| | 2009 | -5,8 | -4,5 | 0,1 | 7,7 | 23,6 | 11,9 |
| Toplam Dış Borç (Yıllık % değişimi) | 2007 | 4,6 | 5,5 | 2,6 | -1,6 | -6,7 | 9,2 |
| | 2008 | -7,4 | 0,3 | -14,5 | -6,8 | -2,2 | -2,6 |
| | 2009 | 9,5 | 31,6 | 24,2 | 12,1 | 0,8 | 19,2 |

Tablo 1 : Seçilmiş ülkeler ve ekonomik göstergeleri

3.2.1 Rusya

Yukarıdaki tablo incelendiğinde 2007 yılında GSYH'ı %8,1 oranında artan Rusya'nın 2008 yılında %5,6 ile artış oranında bir azalma göze çarpmaktadır ve 2009 yılında GSYH'ın %7,9 azalmasıyla krizin etkilerinin iyice hissedildiği anlaşılmaktadır. Tüketici fiyatları incelenen yılların herbirinde artış göstermiştir ancak 2009 yılındaki artış miktarı önceki yıllardan daha düşük seviyede gerçekleşmiştir. İhracat ve ithalatta 2007 – 2008 yıllarında yaşanan büyük artışın ardından 2009 yılına gelindiğinde %30'un üzerinde düşüş gerçekleşmiştir. Bu durum

küresel krizin Rusya'yı derinden etkilediğini göstermektedir. İthalat ve ihracattaki değişim oranları birbirine paralel olduğundan cari açıktaki önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Ancak 2008'de azalan dış borç 2009'da %9,5 oranında artmıştır. Genel olarak oranlardaki değişimlere bakıldığında Rusya'nın 2008 küresel ekonomik krizinden önemli derecede etkilendiği söylenebilir.

3.2.2 Ukrayna

Ukrayna'nın GSYH'ı 2008 yılında artış göstermiş olsada 2007 yılına göre düşük seviyede gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise %15,1 gibi ciddi bir oranda düşüş göstermiştir. Bu durum krizin Ukrayna'yı ciddi anlamda etkilediğini işaret etmektedir. Tüketici fiyatlarındaki değişim Rusya ile paralel olarak gerçekleşmiştir. İthalat ve ihracatta 2007 – 2008 yıllarında %30'un üzerinde ciddi artışlar yaşanmasına rağmen 2009 yılında sırasıyla %43 ve %36 oranlarında büyük düşüşler gerçekleşmiştir. Kriz döneminde ve sonrasında doğrudan yabancı yatırımı azalan oranlarda artış göstermeye devam etmiştir. 2007 – 2008 yıllarında cari açık vermeyen Ukrayna 2009 yılında GSYH'ın %4,5'i oranında açık vermiştir. Toplam dış borç da kriz sonrası %31,6 ile önemli bir artış göstermiştir. Tüm veriler incelendiğinde Ukrayna'nın krizden gözle görünür derecede etkilendiği söylenebilir.

3.2.3 Kazakistan

Kazakistan'ın GSYH'ı incelenen yılların tümünde artış göstermiştir ancak artış hızı giderek azalmıştır. Yani Kazakistan kriz döneminde büyüme hızını azaltarak büyümeye devam etmiştir. Tüketici fiyatlarındaki değişim de GSYH'a paralel olarak gerçekleşmiştir. İhracat krizin başladığı 2008 yılında %48,9 ile çok büyük bir artış göstermiştir. 2009 yılına gelindiğinde ise kriz etkisini göstermiştir ve %38,9 gibi önemli bir düşüş meydana gelmiştir. İthalat ise 2008 yılında 2007 yılına göre daha düşük bir oranda artış göstermiştir ve 2009 yılında %25'lik önemli bir düşüş gerçekleşmiştir. Doğrudan yabancı yatırımı 2008 ve 2009 yıllarında 2007 yılına göre daha yüksek oranlarda gerçekleşmiştir. 2007 yılında cari fazla veren Kazakistan, 2008 yılında %7,8'lik bir cari açık vermiştir. 2009'da ise bu dengeye ulaşmıştır. 2008 yılında azalan dış borç 2009 yılında önemli bir artış göstermiştir. Genel olarak incelendiğinde Kazakistan, Rusya ve Ukrayna'ya oranla krizden daha az etkilenmiştir.

3.2.4 Moldova

Moldova'nın GSYH'ı krizin başladığı 2008 yılında 2007 yılına göre daha fazla artış göstermiştir. Ancak 2009 yılında yaşanan %6,5'lik düşüş krizin etkilerinin geç hissedildiğini göstermektedir. Bu yıllarda tüketici fiyatlarındaki değişim sifıra yaklaşmıştır. İhracat ve ithalattaki değişimler birbirine paralel olarak gerçekleşmiştir ve kriz öncesi önemli artışlar gösterdikten sonra kriz sonrasında düşüş yaşamışlardır. Ancak ithalattaki değişimler daha sert olmuştur. 2007 yılında %131 gibi çok ciddi bir oranda artan yabancı yatırımı, 2008 yılında %32'lik bir artış yaşamış, sonrasında 2009 yılında ise %88'lik büyük bir düşüş gerçekleştirmiştir. Cari açıktaki çok önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. 2007 ve 2008 yıllarında azalan dış borç, 2009 yılında %12'lik bir artış göstermiştir. Oranlardaki değişimlere bakıldığında Moldova'nın da krizden önemli derecede etkilendiği söylenebilir.

3.2.5 Azerbaycan

GSYH'ın artış oranı 2008 ve 2009 yıllarında 2007 yılına göre azalmış olsada 2009 yılında yaşanan %9,3'lük artış kriz sonrası için çok ciddi bir orandır. Yani Azerbaycan kriz süresi ve sonrasında hızla büyümeye devam etmiştir. Tüketici fiyatlarındaki değişim giderek azalmış ve 2009 yılında %1'in altına düşmüştür. İhracat 2007 – 2008 yıllarında %61 ve %42 oranında çok büyük artış göstermiştir. 2009 yılında yaşanan %28'lik düşüş, bu artışlar göz önüne alındığında çok önemli görünmemektedir. İthalat da benzer şekilde kriz sonrasında azalmıştır ancak ithalatta yaşanan değişimler ihracattaki kadar sert olmamıştır. 2007 yılında %15 oranında azalan doğrudan yabancı yatırımı, 2008 yılında %1,2'lik bir azalış göstermiş, 2009 yılında ise %0,3'lük küçük bir artış gerçekleştirmiştir. Kriz sonrası cari açık oranı düşüş göstermiştir. Toplam dış borçta ise küçük bir artış yaşanmıştır. Tüm bu oranlara bakıldığında Azerbaycan'ın kriz sürecinde ve sonrasında büyümesini devam ettirdiği ancak büyüme hızının yavaşladığı

söylenbilir.

3.2.6 Belarus

Belarus'un GSYH'ı 2007 ve 2008 yıllarında %8,6 ve %10 oranlarında artış gösterirken 2009 yılında %0,2 gibi çok küçük bir artış gerçekleştirmiştir. Bu durum Belarus'un büyüme hızının kriz sonrası önemli derecede yavaşladığını göstermektedir. Tüketici fiyatlarındaki artış oranı önemli bir değişiklik göstermemiştir. İthalat ve ihracat incelenen diğer ülkelerde olduğu gibi 2007 ve 2008 yıllarında artmış, 2009 yılında ise düşüş göstermiştir. Belarus'a yapılan doğrudan yabancı yatırımı 2007 yılında %404 oranında artmıştır. Bu çok ciddi bir rakam olduğu için 2008 yılında, normal şartlarda yüksek kabul edilebilecek ancak bir önceki yıla göre düşük kalan %21,4'lük bir artış gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise krizin de etkisiyle %15,7'lik bir düşüş yaşanmıştır. Cari açık kriz süresince artış göstermiştir. Toplam dış borç 2008 yılında azalmasına rağmen, 2009 yılında yaklaşık %20'lik ciddi bir artış göstermiştir. Eldeki verilere genel olarak bakıldığında 2008 küresel krizinin Belarus'u çok derinden etkilemediği, Azerbaycan'da olduğu gibi büyüme hızını yavaşlattığı söylenebilir.

4 Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak incelenen 6 ülkeye bakıldığında Rusya ve Ukrayna'nın 2008 küresel krizinden ciddi anlamda etkilendikleri, Moldova'nın ise Rusya ve Ukrayna'ya oranla daha az etkilendiği görülmektedir. Azerbaycan, Kazakistan ve Belarus'un oranlarındaki değişim hızı azalsada krize rağmen büyümelerini sürdürdükleri göze çarpmaktadır. Özellikle Azerbaycan'ın kriz sonrası 2009 yılında %9,3'lük GSYH artışı dikkati çekmektedir. Buradan hareketle görece olarak daha büyük ekonomilere sahip olan Rusya ve Ukrayna'nın küresel ekonomiye diğer 4 ülkeye oranla daha fazla entegre oldukları kanısına varılmaktadır. Daha küçük ekonomilere sahip diğer ülkelerin ekonomilerinin ise küresel bütünleşik sisteme tam bağımlı olmadıkları, bu nedenle küresel krizden daha düşük oranlarda etkilendikleri anlaşılmaktadır.

İleriki çalışmalarda 2009 yılı sonrası açıklanan verilerle, kullanılan veri ve ülke sayısı da artırılarak daha kapsamlı bir çalışma yapılması amaçlanmaktadır. Bir ölçek hazırlanarak ve veriler yardımıyla puanlama yapılarak ülkelerin sayısal olarak derecelendirilmesi planlanmaktadır.

References

- Fischer, 2003a. "Globalization and Its Challenges", *American Economic Review*, p. 5.
- Reich, 1998. "What is Globalization? Four Possible Answers", p. 21.
- Fischer, 2003b. "Globalization and Its Challenges", *American Economic Review*, p. 3.
- Eğilmez, 2009. **Küresel Finans Krizi**. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- World Bank, 2010. Data and statistics, http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/RUSSIAN_FEDERATIONEXTN/0,,contentMDK:21032960~menuPK:989684~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:305600,00.html
- World Bank, 2010. Data and statistics, http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/UKRAINE_EXTN/0,,contentMDK:20147755~menuPK:328559~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:328533,00.html
- World Bank, 2010. Data and statistics, <http://www.worldbank.org.kz/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/KAZAKHSTANEXTN/0,,contentMDK:20212143~menuPK:361895~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:361869,00.html>
- World Bank, 2010. Data and statistics, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/MOLDOV>

[AEXTN/0,,contentMDK:20190402~menuPK:302276~pagePK:1497618~piPK:217854~theSitePK:302251,00.html](http://www.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/AZERBAIJANEXTN/0,,menuPK:301939~pagePK:141132~piPK:141109~theSitePK:301914,00.html)

- World Bank, 2010. Data and statistics, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/AZERBAIJANEXTN/0,,menuPK:301939~pagePK:141132~piPK:141109~theSitePK:301914,00.html>
- World Bank, 2010. Data and statistics, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/BELARUSEXTN/0,,menuPK:328457~pagePK:141132~piPK:141109~theSitePK:328431,00.html>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10246.pdf>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10262.pdf>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10241.pdf>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10234.pdf>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr10113.pdf>
- IMF, 2010. IMF Country report, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr1089.pdf>